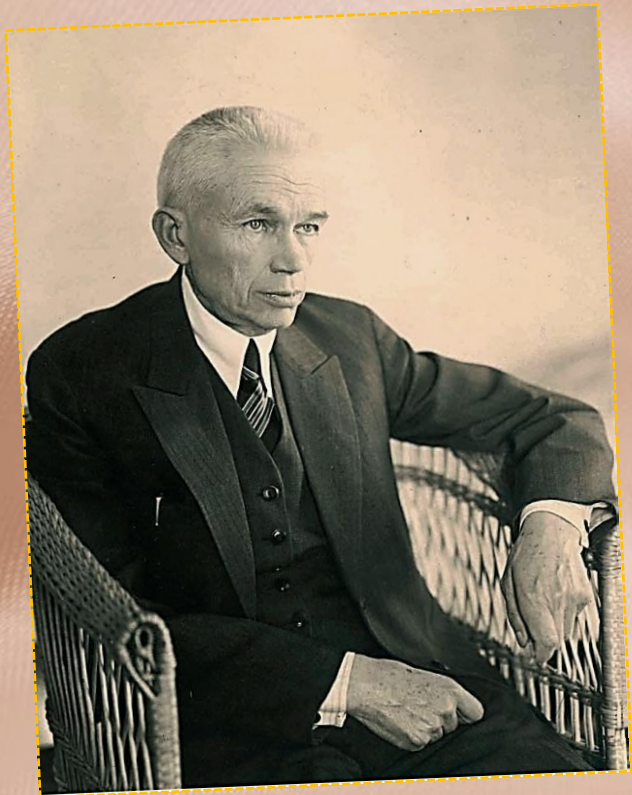

БІБЛІОТЕКА ЖИТОМИРСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

**«Основоположник української
школи патофізіології,
ендокринології та геронтології,
організатор української науки» –
до 145 річниці з дня народження
О. О. Богомольця
(1881-1946) – українського
вченого-патофізіолога**

2026

Олександр Олександрович Богомолець (1881–1946) – видатний український вчений, академік, основоположник школи патофізіології, ендокринології та геронтології, з 1930 по 1946 рік обіймав посаду президента Академії наук України, був віце-президентом Академії наук з 1942 по 1945 рік і Академії медичних наук (1944), академік з 1932 року.

Засновник перших в Україні медичних науково-дослідних установ. Його роботи про продовження життя, боротьбу з багатьма на той час невиліковними хворобами стали величезним науковим проривом, який послужив фундаментальною основою для сучасної медицини. Олександр Богомолець став наймолодшим доктором медицини, захистившись у 28 років.

Крім іншого, саме Олександр Богомолець перетворив Київ на один з найпрестижніших наукових центрів завдяки розробленим і впровадженим інноваціям в медицині, а також створенню унікальних інституційних медичних установ, серед яких Інститут експериментальної біології і патології охорони здоров'я України та Інститут фізіології, Київський диспансер боротьби з передчасною старістю.

Олександр Богомолець залишив після себе 150 унікальних фундаментальних наукових праць з питань продовження життя і рятування людства від хвороб, а безліч його робіт були присвячені маловивченим областям медицини – сполучній тканині, переливанню крові, вегетативній нервовій системі та ін.

**О. О. Богомолець у
робочому кабінеті**

Він же першим в світовій медицині розробив ефективний метод впливу на сполучну тканину за допомогою запропонованої ним цитотоксичної сироватки (АЦС), яку в народі прозвали «сироваткою Богомольця».

«Сироватка Богомольця» особливо успішно застосовувалася в роки Другої світової війни, значно прискорюючи зрощення переломів, загоєння м'яких тканин та ін. Завдяки їй було врятовано багато життів.

Олександр Богомолець взяв участь у створенні першого в світі Інституту гематології та переливання крові (нині – Гематологічний науковий центр), який очолив після смерті його першого директора Олександра Богданова і керував ним до 1931 року. До речі, саме в цей період він і його учні встановили універсальний донорський характер першої групи крові.

Сашко Богомолець із батьком перед подорожжю до Сибіру на побачення з матір'ю. Київ, 1890-1891 рр.

О. Богомолець після закінчення Одеського університету. 1907 рік

Олександр Олександрович Богомолець народився 24 травня 1881 року в Києві, у Лук'янівській в'язниці, де на той час знаходилися його мати – політична ув'язнена Софія Богомолець, засуджена до 18 років каторги, і батько, Олександр Михайлович, земський лікар, засуджений за участь у революційному русі до заслання в Сибір на 7 років. Тому хлопчик виховувався у родовому маєтку діда до повернення із заслання батька.

1900 року Олександр Богомолець закінчив із золотою медаллю 1-у Київську гімназію і вступив на юридичний факультет університету Св. Володимира (Київський університет), але того ж року перевівся на медичний факультет. За станом здоров'я у січні 1901 р. він переїздить до Одеси, де продовжує навчання на медичному факультеті університету. Під час навчання на другому курсі університету О.О. Богомолець опублікував першу наукову роботу "До питання про будову і мікрофізіологію бруннерових залоз" (1902).

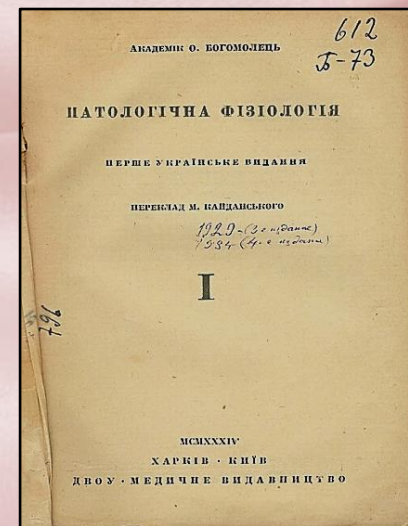
У лютому 1906 року майбутній учений закінчив університет на "відмінно" і був удостоєний звання лікаря, у січні 1907 року його призначено понадштатним лаборантом на кафедрі загальної патології університету, а з 1910 року - приват-доцентом цієї кафедри.

У травні 1909 року в Імператорській Військово-медичній академії О.О. Богомолець успішно захистив дисертацію на тему: "До питання про мікроскопічну будову і фізіологічне значення надниркових залоз в здоровому і хворому організмі".

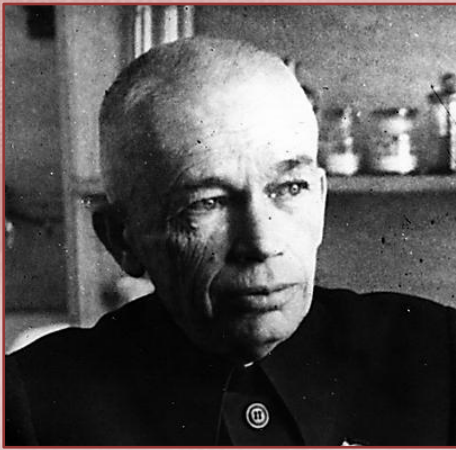
У 1909 р. відбулось знайомство Богомольця зі своєю майбутньою дружиною Ольгою Георгіївною Тихоцькою, донькою моряка, по матері – онукою художника Беклемішева. У подружжя народився син Олег – український патофізіолог, член-кореспондент Академії наук України, заслужений діяч науки і техніки. У січні 1911 року Богомолец поїхав у відрядження за кордон на один рік для підготовки до професорського звання. Там він працював у кращих клініках та університетах Франції і Німеччини. Після повернення того ж року його призначено екстраординарним професором кафедри загальної патології і бактеріології медичного факультету Імператорського Миколаївського університету. Цю посаду він обіймав по 1925 рік. У науковій діяльності Богомолец значну увагу приділяв проблемам імунології, вивченню механізмів клітинного й гуморального імунітету, анафілаксії. 1921 року О.О. Богомолец підготував і видав підручник "Короткий курс патологічної фізіології". Одночасно з 1928 по 1931 роки Богомолец - директор Інституту гематології і переливання крові Академії наук. Там під його керівництвом було вперше вирішено завдання надійної консервації крові.

О. О. Богомолец (у першому ряду другий праворуч) з колегами. Знімок зроблений вже в Києві, після 1930 р.

Підручник з Патологічної фізіології, виданий О. О. Богомольцем

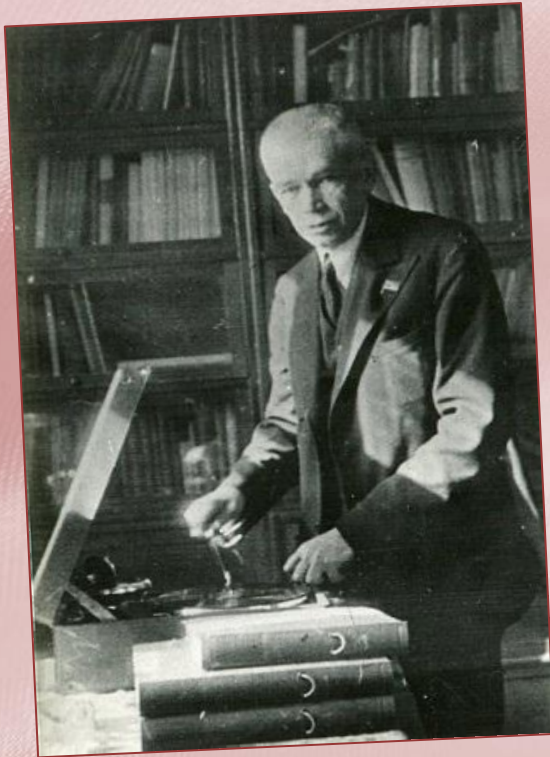

1930 року О.О. Богомолець переїздить до Києва, де згодом стає президентом Академії наук та директором двох інститутів - Інституту експериментальної біології і патології та Інституту клінічної фізіології Академії наук (нині обидва інститути носять ім'я академіка Богомольця). Праці О.О. Богомольця у київський період життя присвячено найважливішим питанням патологічної фізіології, ендокринології, вегетативної нервової системи, вченням про конституції і діатез, онкології, фізіології і патології сполучної тканини та проблемам довголіття.

Ним створено потужну школу патофізіологів. Олександр Олександрович Богомолець – автор вчення про взаємодію пухлини і організму, яке змінило тогочасні погляди на ріст пухлин.

Як президент Академії наук України О.О. Богомолець провів величезну роботу із розробки та виконання планів наукових робіт для вирішення завдань індустріалізації країни.

На початку війни разом із Академією наук він був евакуйований до Уфи, де він зумів провести масову реорганізацію української науки для потреб воєнного часу. Це зумовило не лише вражаючі наукові результати, але й зіграло велику роль у розвитку оборонної промисловості. Згодом учений продовжує дослідження в галузі патофізіології для військової медицини.

О. О. Богомолець вдома у робочому кабінеті, 1936 р.

Могила Александра Богомольця

Богомолец О. О. меморіальні дошки в Києві

Весною 1944 року вчений повернувся до звільненого Києва та очолив роботи з відтворення Академії наук і залучення її до відновлення народного господарства.

Помер О. О. Богомолец 19 липня 1946 року від туберкульозу, на який хворів у юності. Похований академік в Києві в парку, посадженому ним і його учнями, біля будинку, де він жив. До місця поховання академіка везли вулицями ще не відновленого після бомбардувань Києва з військовими почестями — на артилерійському лафеті.

Олександр Олександрович Богомолец – одна з ключових постатей української науки ХХ століття. Його дослідження та організаційна діяльність заклали основу для розвитку фізіології, патофізіології та імунології в Україні, а його спадщина зберігає актуальність і сьогодні. Видатному вченому встановлено пам'ятник у Києві, відкрито меморіальну дошку. Його ім'ям названо вулиці міста.

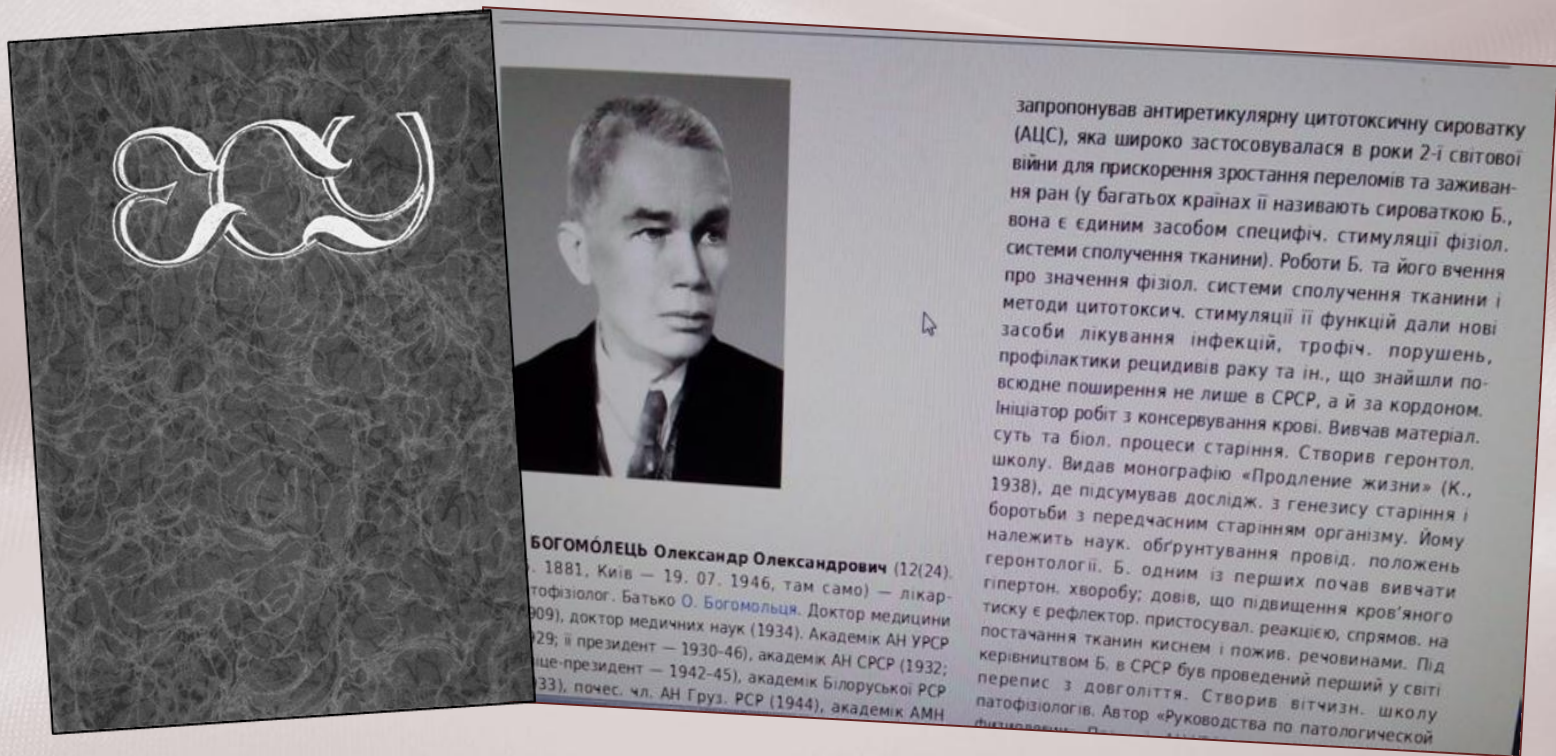
Пам'ятник Олександрю Богомольцю перед корпусом морфології Київського медичного інституту

У 1946 році Київському медичному інституту, нині Національному медичному університету було присвоєно ім'я Олександра Олександровича Богомольця. Вже понад сім десятиріч провідний освітній заклад держави в галузях медицини перевтілюється й вдосконалюється як орієнтир майбутнього на своїх велелюдних магістралях.

Президією АН України засновано премію імені О. О. Богомольця. Нею були зокрема відзначені й вчені НМУ В. Д. Братусь, С. С. Лаврик. Вхід до морфологічного корпусу університету прикрашає бюст О. О. Богомольця. З даліни минулого сторіччя він вдивляється в гурти студентства нашого часу, закликаючи своїм прикладом, своїми працями – плекайте енергетику буття!

Література:

Комісаренко С. В. Богомолець Олександр Олександрович.
Енциклопедія Сучасної України / редколегія: І. М. Дзюба та ін. Київ :
Ін-т енцикл. досліджень НАН України, 2001 - . Т. 3 : Біо-Бя. 2004. С. 144.
URL: <https://esu.com.ua/article-35868>

Шевченко Л. А. Богомолец Олександр Олександрович. *Енциклопедія історії України* / редколегія: В. А. Смолій та ін. Київ : Наук. думка, 2003

- 2013. Т. 1: А-В. 2003. 688 с. URL:

http://www.history.org.ua/?termin=Bogomolets_O

БОГОМОЛЕЦЬ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

БОГОМОЛЕЦЬ Олександр Олександрович (24(12).05.1881–19.07.1946) – видатний вчений-патологоанатом, дерматолог і громад. діяч, організатор науки. Д-р мед. н. (1909). Акад. ВУАН (1929), президент АН УРСР (1930–46, до 1936 – ВУАН), акад. АН СРСР (1932), акад. АН Білорус. РСР (1939), віце-президент АН СРСР (1942), дійсний чл. Акад. мед. н. (1944), почесний чл. АН Грузин. РСР (1944) Герой Соц. Праці (1944). Н. в м. Києві, у Дунаївській торгівлі, де перебувала його мати С. Богомолиця, яка приїхала до відпосидальності в справі київ. Педендорфського робітничого союзу. Батько, О. М. Богомолец, земський лікар, також брав активну участь у революц. русі. Після смерті матері виховувався в родичів. Навч. у Ніжин., Кишинівській і 1-й Київ. гімназ. Вступив на юрид. ф-т Київ. ун-ту, потім перевівся на мед., а згодом у Новорос. ун-т в Одесі, який закінчив 1906. Вчився у відомих прогресивних професорів того часу: В. Подвисоцького, Л. Тарасевича, М. Ушакова, Я. Яковина, через яких прилучився до наук, направл. всесвітньо відомих учених І. Сєченова, С. Боткіна, Г. Захар'їна. 1909 у Військово-мед. акад. (Санкт-Петербург) захистив доктор. дис. «Про вплив тиреоїду на функції внутр. секреції». 1931 переїхав до Києва, де організував кафедру клінічної фізіології. 1953 організовано галузеві ін-ти зах. науки. Створив шк. патологоанатомічних досліджень у галузі імунітету. Чл. ЦВК СРСР, депутат Верховної Ради УРСР. Нагороджений орденами Вітчизняної війни I ст. та орденом Вітчизняної війни II ст. Похований у м. Києві.

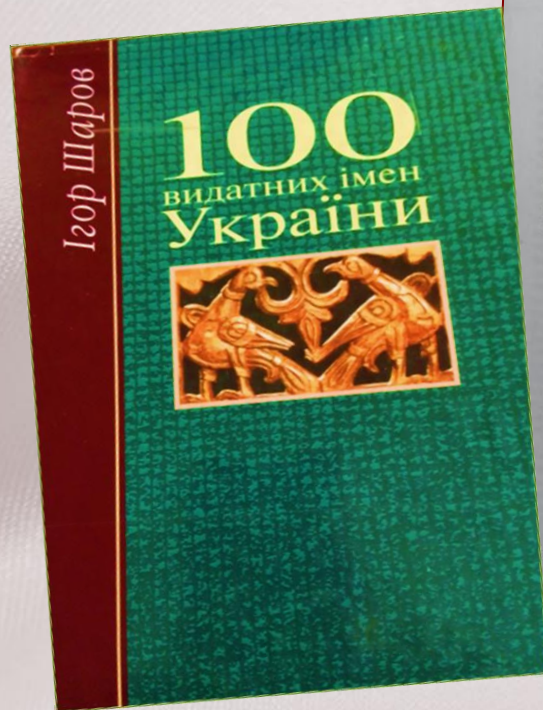
танови та ін-ти структури АН – ендокринологі, премія (1941).

Антонієна

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Шаров І. Богомолець Олександр Олександрович (1881-1946) – патофізіолог. *Сто видатних імен України*. Київ, 1999. С. 42-44.

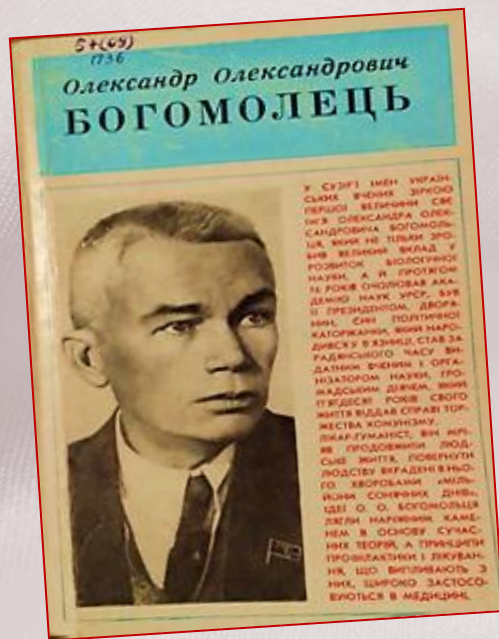
**Богомолець
Олександр
Олександрович**
(1881-1946)
— патофізіолог.

Народився в Києві. Закінчив Новоросійський університет (1906 р.). Працював там на кафедрі патологічної фізіології. В 1911 р. емігрувався у Сорбонні (Париж). В 1911-1925 рр. — професор Саратовського університету, в 1925-1931 рр. — завідувач кафедри патологічної фізіології 2-го Московського медичного інституту, в 1926-1931 рр. — директор Інституту гематології і переливання крові в Москві. Організатор і директор Інституту експериментальної біології і патології Міністерства охорони здоров'я України (1930 р.) та Інституту клінічної фізіології АН України (1934 р.).

Основні наукові праці присвячено питанням патологічної фізіології, ендокринології, вегетативної нервової системи, онкології, проблемам довголіття. Створив вчення про фізіологічну систему сполучної тканини, запропонувавши для підсилення її функцій при різкій захворюваності ангіосклерозу шитогок-сироватку, що широко застосовувалася в роки Великої Вітчизняної війни для прискорення зростання переломів і загоєння ран. Ініціатор і керівник робіт з консервування крові. Заклав основи геронтології, під його керівництвом проведено в СРСР перший у світі процес довголіття. Створив школу патофізіологів. Видатний організатор науки і громадський діяч.

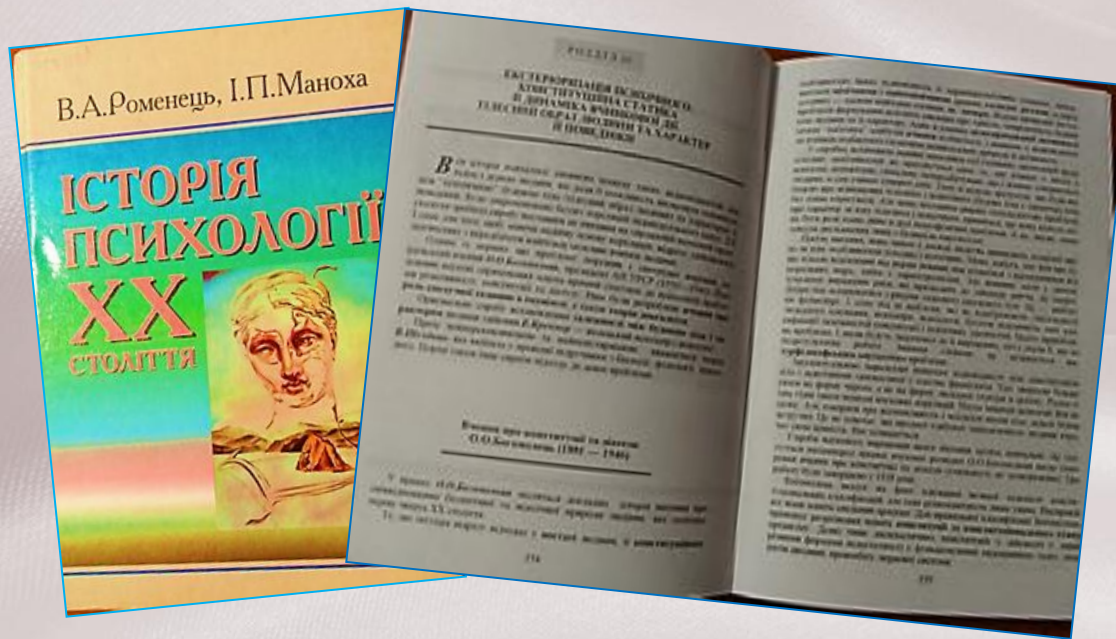
У виданні подано матеріал про відомі постаті України, що своїми подвигами й ділами прославили українську землю.

Піцик Н. О. Олександр Олександрович Богомолець. Київ : Наук. думка, 1971. 280 с.

Незвичайним був життєвий шлях вченого О. О. Богомольця, дуже широкими науковими інтересами та численними галузями біології й медицини, у розвиток яких він зробив вагомий внесок. У книзі доступно подано нарис життєвого шляху та багатогранної наукової і громадської діяльності науковця.

Роменець В. А., Грицай Н. Б. Вчення про конституції та діатези. О. О. Богомолець (1881-1946). *Історія психології, ХХ ст.* : навч. посіб. для студентів. Київ, 1998. С. 154-158.

У навчальному посібнику в широкому культурно-історичному контексті представлено рух світової психологічної думки у ХХ столітті. Історія психології цього складного періоду постає у послідовному висвітленні наукових напрямів, шкіл, а головне – особистостей, котрі зумовили відбудову чимдалі досконалішого знання про людину та її внутрішній світ.

Віртуальну виставку підготувала бібліотекар природничого факультету Бурчинська А. В.
Кількість джерел: 5.